

MAANTIETEELLE EMME VOI MITÄÄN – EMMEKÄ HISTORIALLE

**JAAKKO ILONIEMI–RENÉ
NYBERG–PETRI
HAKKARAINEN: TRUMP,
PUTIN, MERKEL JA SUOMI.
OTAVA 2017, 141 SIVUA.**

SUOMEN geopolittinen asema on mielletty muuttumattomaksi. Näin on kuitenkin vain geografian, mutta ei aseman arvottamisen eli geometrian kohdalla. J.K. Paasikivi määritteli Suomen ”kohtalon kolmion” Berliinin, Moskovan ja Tukholman välille.

Maailma on muuttunut ja muutoksen ymmärtämiseen tarvitaan poliittis-kulttuurillisia avaimia, jotka rakentuvat historiatietoisuudelle. Näitä kolme kokenutta diplomaattia pyrkivät kirjassaan tarjoamaan. Jaakko Iloniemen mukaan media välittää Donald Trumpista väärän kuvan, koska se edustaa kansainvälistä liberaalia maailmaa, mikä poikkeaa Yhdysvaltain valtakulttuurista. Hän varottaa katsomasta Yhdysvaltoja vain itärannikon metropolien silmillä.

Yhdysvaltain monimutkainen järjestelmä takaa demokratian, jossa kaikki ihmiset ovat mukana. Samalla se tuottaa pysyvän populistisen tilan, joka tuottaa Trumpin kaltaisia hahmoja. Iloniemen perusviesti on selkeä: järjestelmä takaa, että paljon ei muutu, koska presidenttikin on järjestelmän kontrollissa.

Yhdysvaltain poliittinen linja on nyt ja tulevaisuudessa tiukasti sidottu sen omaan historiaan. Trumpin radikaalit vaatimukset ovat kiinni

perinteisissä suurissa linjoissa: Yhdysvallat on pyrkinyt eristäytymään ja osallistunut kansainväliseen politiikkaan vain oma etu mielessä.

ILONIEMEN huoli siitä, että Yhdysvaltoja ei tunneta Euroopassa, on oikeutettu. Äimistelen kuitenkin siitä, miksi samaa ei tajuta Venäjistä, joka on myös jotain aivan muuta kuin nykyisen Pietarin puoliskandiinaavinen älymystö. René Nybergin analyysi Putinista lähteekin syvältä historiasta. Todellisuudessa Venäjä on historian yhteiskunta, joka perustelee aidosti identiteettiään muinaisuudella.

Historia on syy ja selitys sille Nybergin pääongelmaksi nostamalle seikalle, että Venäjä on haluton ja kyvytön uudistumaan. Uudistukset ovat olleet aina kertatapahtumia, jotka on otettu käyttöön, kunnes on taas sulkeuduttu omaan perinteeseen, jonka on katsottu edustavan ”korkeampia arvoja” kuin ulkomaalainen ”degeneraatio”.

Kyvyyttömyys uudistua on este taloudelliselle kasvulle, joka luo pohjan politiikan menestykselle. Nyberg korostaa nykyisten taloushistorioitsijoiden tapaan, että länsimaisen oikeusvaltion luominen on ollut ehdoton edellytys talouden kasvulle. Omaisuuden suojan puuttuminen on estänyt myös demokratian synnyn. Nybergin mukaan Venäjän hallitsija toteuttaa itämaista ihanetta, jossa hallitsija suo alamaisilleen oikeuden, ja siten hän on itse lain yläpuolella.

Järjestelmän valuuviika on Nybergin mielestä se, että Venäjälle ei ole syntynyt henkilöstä riippumatonta valtajärjestelmää. Varakkuus riippuu suhteesta valtaan eikä jostakin

omasta liikeideasta. Sopii kuitenkin kritisoida ajatusta, että nykyinen oligarkkisysteemi olisi neuvostojärjestelmän tai silovikkien tuote. Putinin suhde Tšetšeniaankaan ei ole historiallisesti ainutlaatuinen. Vallan siirto on ollut järjestelmän suurin heikkous, ja sen Nyberg nimeää nykyisenkin Venäjän keskeiseksi haasteeksi.

Putinin Ukraina-suhde on osa koko venäläisen imperiumin historiallista heterogeenisuutta. Nyberg korostaa Ukrainan yhteiskunnan poikkeavuutta Venäjältä. Ukrainan ja Novorossijan kysymys onkin yksi keskeisimmistä ulkopoliittisista kysymyksistä Venäjän ja lännen suhteissa. Ideologia pakottaisi tekemään vääriä valintoja!

Venäjän hankala suhde naapureihin leimaa nykyistä tilannetta. Ällistyttävää olikin, että Venäjä jopa halusi häiritä Suomen rajaa taannoin pakolaiskriisin yhteydessä, vaikka kysymyksessä oli toimiva ja Venäjän kannalta ainoa ongelmaton raja. Jatkossa ongelmia aiheuttaa kiristynyt suhde Yhdysvaltoihin ja Euroopan unioniin. Toiveista huolimatta suhde Kiinaan ei kykene korvaamaan näitä yhteyksiä, sillä Kiina on liiaksi kiinni Yhdysvaltojen pääomamarkkinoissa.

Kiristyneet Saksa-suhteet ovat seurausta Ukrainan tilanteesta, ja siitä aiheutuu Venäjälle ongelmia myös jatkossa. Toistaiseksi tilanne on maailmalla vielä Venäjän hallussa, mutta voi olla, että talouden vaikeudet heikentävät sen asemaa, sillä Venäjällä ei ole pysyvästi varaa globaaliin politiikkaan.

PETRI Hakkaraisen Saksa-analyysi keskittyy viime vuosien politiikan

lähilukuun. Ratkaisu on perusteltu, koska Saksan historian ”pitkä linja” katkesi 1945. Sen jälkeen se on tehty lähinnä surutyötä menneisyyden kanssa. Päällimmäinen sanoma on kuitenkin nyt, että Saksa on joutunut ottamaan vastentahtoisesti johtajuuden Euroopassa ja EU:ssa ja siten uudistunut poliittisesti ja ryhtynyt aktiiviseksi. Se on alkanut toimia jopa sotilaallisesti valtioalueensa ulkopuolella.

Kirjoitus ei valitettavasti ota kantaa siihen, kuinka Saksa tulee jatkossa suhtautumaan tuhatvuotiseen menneisyyteensä. Kun Venäjä ja USA korostavat perinteitä, Saksakaan ei voi olla loputtomasti historiaton: Kaarle Suuri varmuudella palautetaan saksalaiseksi hallitsijaksi Aachenin kaupungin matkailumarkkinointitehtävistä seuraavien 20 vuoden aikana!

Saksa on korostanut yhteispeliä EU:n muiden jäsenmaiden kanssa, mutta käytännössä se on samalla huomioinut omat kansalliset etunsa. Berliinistä on vähitellen tullut Euroopan politiikan keskus, ja brexit muuttaa tilannetta vielä olenaisesti. Realisiosialismissa kasvanut Angela Merkel on tukevasti johtajana, ja Trumpin valintaa seurannut epävarmuus pakottaa hänet jatkaamaan yhä vallassa. Mielenkiintoiseksi nousee Saksan transatlanttinen yhteys.

Suomesta on tullut vähitellen Saksan liittolainen. Mailla on yhteisiä etuja vaalittavana muun muassa eurooppalaisen puolustuksen kehittämiseen liittyen. Jos Saksa kehittyy yhä enemmän Itämeren valtakunnaksi, sen aktiivisuus pohjoisessa vain kasvaa, ja se olisi kirjoittajien mukaan Suomen etu.

Venäjä on Suomen pysyvä haaste, mutta tämä suhde on vuoden 2015 pakolaiskriisistä huolimatta vakaa. Suomella ei ole ratkaisemattomia rajakysymyksiä Venäjän kanssa, kuten lähes kaikilla muilla sen naapureilla.

Washington on tullut neljänneksi navaksi Paasikiven geopolitiittiseen analyysiin ja muuttaa sitä ratkaisevasti. Tekijöiden mukaan Suomella ei ole samaa merkitystä Yhdysvalloille kuin Nato-mailla. Luulisin kuitenkin, että Suomen asemaa kannattaisi pohtia myös Iloniemen tekstissään korostamasta Yhdysvaltojen itsekkästä näkökulmasta. Nykyinen aseysteistyö osoittaa, että Yhdysvallat pitää Suomea Itämeren turvallisuuden kannalta tärkeänä sopimusjärjestelyistä riippumatta.

PAASIKIVEN kolmas kulma eli Tukholma on mukana teoksessa vain yhteenvedossa. Ruotsin asema on Suomelle tärkeä, ja siinä on tapahtunut muutos kylmän sodan jälkeen. Kehityksessä Suomi jäi entistä syrjemmälle, joten sen omat toimintaedellytykset paranivat, mikä taas lisäsi Suomen arvoa Yhdysvaltojen näkökulmasta.

Trump, Putin, Merkel ja Suomi on kokeneiden ammattilaisten keskustelupuheenvuoro. Se auttaa orientoitumaan arvoituksellisessa nykyisyydessä, josta kenelläkään ei ole kattavaa tietoa. Tekstissä on tietysti myös paljon avointa ja kesken-eräistä. Olisikin ehdottoman tärkeää päivittää se muutaman vuoden kuluttua. ■

JUKKA KORPELA
Kirjoittaja on Itä-Suomen yliopiston yleisen historian professori.